

22-2-96 Dagbladet

Intet mystisk i rettsoppgjøret

Theodor Barth finner et «mysterium» i at jeg, som angivelig kritisk historiker, velger å stole på en forsiktig forsker som Oskar Mendelsohn når det gjelder informasjonen om rettsoppgjøret etter krigen.

Hvis dette virkelig forundrer noen, vil jeg gjerne bidra til oppklaring.

DEBATT

Oppfatninger om at de norske jødene ikke har fått noe rettslig oppgjør etter 1945 bygger på misforståelser, skriver Hans Fredrik Dahl. Tidligere innlegg i debatten: 8.2. og 16.2.

For det første: Oskar Mendelsohn er ikke faghistoriker. Han deltok aldri i faglige debatter. Å ville gi ham en plass i Skod-

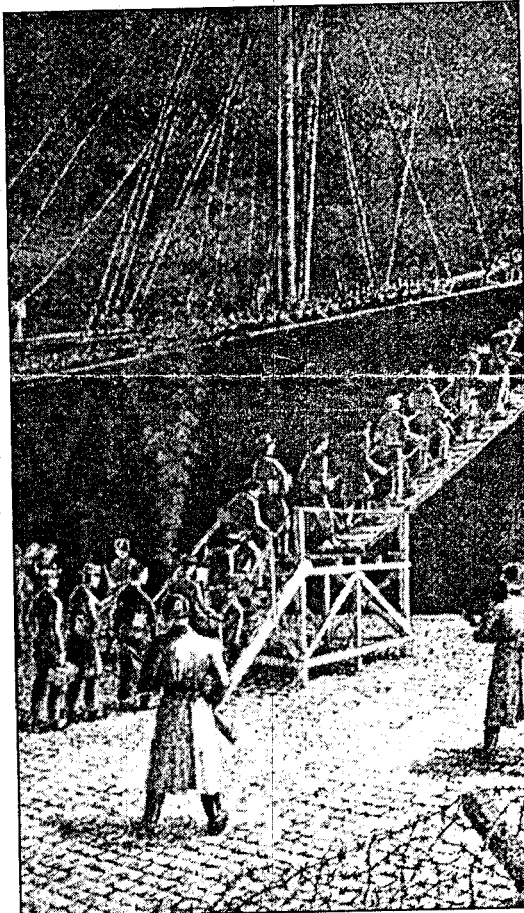
vin- eller Seip-skolen eller hva som helst av historiske skoler innen metode og teori, er strengt tatt misvisende.

■ ■ Mendelsohn er historiker i den forstand at han etter oppdrag av Det Mosaiske Trossamfund har skrevet jødernes historie i Norge, et pålitelig og grundig verk som alle må forholde seg til. Det gleder meg at også Barth nå forholder seg til det.

Dermed faller de mest urimelige påstander i debatten om «jøderanet» bort, for eksempel den påstand – i Barths egen formulering – at all jødisk eiendom «forsvant» under krigen, at jødene «ikke kjempet for sin rett til å få sine eiendommer tilbake» etter 1945, eller at et manglende rettsoppgjør reiser tvil om «det går an å leve der som jøde» i Norge i det hele tatt.

Vi kan nå enes om at slike synspunkter savner faktisk grunnlag for Norges vedkommende, ut fra den meget omfattende fremstilling som jødernes egen historiker har gitt av disse forhold.

■ ■ Dernest til det mer prinsipielle spørsmålet om hvor langt man kan stole på Mendelsohn – hvis man altså er kritisk. Enhver historisk fremstilling bringer både fakta og fortolkinger, Mendelsohn mest fakta. Hans fremstilling består langt på vei av serier av meget grundige referater

NORSKE JØDER beordres om bord i slaveskipet «Donau» for å føres til Auschwitz. Ble rettsoppgjøret for de overlevende norske jøder etter krigen rettfærdig? Tegning: ODD NANSEN

fra tilgjengelige kilder. Dette henger vel sammen med at han er filolog mer enn samfunnsforsker, noe jeg utdypet i min anmeldelse av hans verk i Historisk Tidsskrift 1988.

Men blir de referatene han gir av kilder og aktstykker derfor riktige?

■ ■ Det hører til historisk skrivingens aller vanskeligste sider å gjengi kilder korrekt. Nøyaktig og saklig å referere hva en annen sier eller mener, å lese korrekt innenat og uttrykke meningen i en kilde på én

gang saklig og økonomisk, er litt av en kunst.

■ ■ Oskar Mendelsohn behersket denne kunst. Når han refererer en kilde eller bringer videre en informasjon, er det korrekt og uttømmende det som står. Derfor er det ut fra hans tekst utvilsomt også at det foregikk et rettsoppgjør på jødernes vegne i Norge etter 1945, at deres formuesgjensstander ble søkt tilbakeført og at kompensasjon for tapte eiendeler ble gitt med dividende 68 prosent. Måten dette refereres på,

samt den omstendighet at ingen de siste ti år har kommet opp med alternative fakta (jeg ser bort fra rene misoppfatninger) gjør dette til kjensgjerninger, så langt vi kan vurdere ut fra de refererte kildene.

■ ■ Nå gikk ikke Mendelsohn inn i selve primærmaterialet fra tilbakeføringsprosessen. Ingen andre har gjort det heller, såvidt jeg vet. Hvis Justisdepartementet finner fram til det, og setter kyndige folk til å gjennomgå det, vil nye fakta kunne legges fram – selvfølgelig. Og de må eventuelle nye resultater overta for de eldre. Det er nå en gang slik i historien at de funn som gjøres, bare har gyldighet inntil nye og bedre funn kommer opp.

Barth spør utfordrende: «Hva ville skje om Dahl var sensor for en hovedfagstudent som gikk ut over standardverket til Mendelsohn?» Det er lett å besvare, for det har faktisk skjedd. Kristine Novak gikk i 1994 utenfor Mendelsohn, utenfor også min egen Quisling-biografi, på et viktig punkt vedrørende formuesbeslaget i 1942, fordi hun brukte et annet og mer komparativt kilde-materiale.

Det fikk hun uttelling for. Og vi som har skrevet om dette før, må revidere oss. Slik er det bare. Ingen kan beherske alle kilder, kjenne ethvert arkiv til bunns. Historiske fakta blir til i en kumulativ prosess.

■ ■ Men slike oppfatninger som at de norske jødene ikke skulle ha fått noe rettslig oppgjør etter 1945, bygger ikke på kilder i det hele tatt, bare på misforståelser.

■ ■ Om vi i dag vil si at et mer generøst oppgjør ville vært rimelig, ut fra hva krigsseilere, finnmarkinger, grenseløser, KZ-fanger eller andre sterkt utsatte grupper har fått, er en annen sak. Her vil, som Barth sier, dagens oppfatninger snarere enn normene fra 1945 bli veiledende. For dette spørsmålet er ikke historisk, men moralsk.

Hans Fredrik Dahl